ٻارن لاءِ ’درس لطيف‘ جو سلسلو

اسان جو شاهه لطيف

(ڪتاب چوٿون)

سهيڙيندڙ

ڊاڪٽر فهميده حسين

صلاحڪار

تاج جويو ۽ سيد شيرشاهه

سنڌي لئنگئيج اٿارٽي

حيدرآباد، سنڌ.

2012ع

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

سنڌي لئنگئيج اٿارٽيءَ جو ڪتاب نمبر (189)

سڀ حق ۽ واسطا محفوظ

اسان جو شاهه لطيف (ڪتاب چوٿون)

سهيڙيندڙ:	ڊاڪٽر فهميده حسين
صلاحڪار:	تاج جويو ۽ سيد شير شاهه
ڇاپو:	پهريون
سال:	سيپٽمبر 2012ع
تعداد:	1000
قيمت:	50/= روپيا

Catalogue Reference
Dr. Fahmida Hussain
Asan Jo Shah Latif
Children's Literature
Sindhi Language
Sindhi Language Authority
ISBN 978-969-9098-94-9

هيءَ ڪتاب، اڪادمي ادبيات پاڪستان، اسلام آباد جي مالي سهڪار سان شايع ڪيو ويو.

ASAN JO SHAH LATIF

Compiled by:	Dr. Fahmida Hussain
Edition:	First
Year:	September 2012
Quantity:	1000
Price:	Rs. 50 /=
Composed by:	Hussain Ahmed & Asadullah Bhutto.
Title:	Asadullah Bhutto
Printed by:	Pakeeza Printers, Hyderabad.
Published by:	Taj Joyo, Secretary, Sindhi Language Authority, Hyderabad, National Highway, Hyderabad, Sindh, 71000, Pakistan.
Tel:	022-9240050-53
Fax:	022-9240051
E-mail:	sindhila@yahoo.com
Website:	www.sindhila.org

هيءَ ڪتاب، تاج جويي، سيڪريٽري سنڌي لئنگئيج اٿارٽي، حيدرآباد، ميسرز پاڪيزه پرنٽرز حيدرآباد کان ڇپائي،

اداري جي آفيس، نيشنل هاءِ وي، حيدرآباد، سنڌ مان پڌرو ڪيو.

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

هن ڪتاب بابت

هن ڪتاب ۾ شاهہ عبداللطيف ڀٽائي جي رسالي مان ٽن سُرن ”سرڪاموڏ“، ”سرليلان چنيسر“ ۽ ”سرمارئيءَ“ مان بيتن جي چونڊ ڪئي وئي آهي.

سُر ڪاموڏ ۾ نوري ڄام تماچيءَ جي ڪهاڻيءَ کان سواءِ ڪينجهر جي قدرتي سونهن، مهاڻن جي رهڻي ڪرڻي، غربت ۽ انسان دوست حاڪم جو ذڪر اچي ٿو.

سُر ليلان چنيسر ۾ لالچ جهڙي انساني عيب، پورڙائپ، ليلا جي پڇتاءَ ۽ چنيسر جي محبت جو موضوع بحث هيٺ آندو ويو آهي.

سُر مارئيءَ ۾ مارئيءَ جي ڪردار کي بيان ڪيو ويو آهي. هن قصي ۾ مارئيءَ جي مختلف گُڻن کي ڳايو ويو آهي: جيئن ظلم ۽ ڏاڍ آڏو نہ جهڪڻ، لالچ ۽ لوڀ ۾ نہ اچڻ، سڄڻ ۽ ساٿيهہ کي نہ وسارڻ ۽ پاڪ دامن رهڻ جهڙين وصفن کي اجاگر ڪيو ويو آهي.

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

پنهنجي پاران

سڄي دنيا ۾ اهو دستور آهي تہ اتان جا تعليمي ماهر ۽ علمي ادارا پنهنجن ڏاهن، عالمن، اديبن، شاعرن ۽ سندن ڪم جي باري ۾ پنهنجي نئين نسل کي ڄاڻ ۽ آگاهي ڏيڻ لاءِ، انهن جي زندگين توڙي تخليقن بابت ٻاراڻا ايڊيشن ڪڍندا آهن ۽ اهي نہ صرف اسڪولن ۾ 'واڌو مددگار مطالعي' (supplementary reading) لاءِ پڙهائڻ ضروري سمجهيا ويندا آهن، پر ٻارن جا مائٽ گهر ۾ انهن جي اڀياس کي همٿائيندا آهن ۽ کين ڪنهن ڪاميابيءَ يا سالگره وغيره جهڙن موقعن تي سوکڙيءَ طور بہ ڏيندا آهن. انگريزي ٻوليءَ جي وڏي شاعر ۽ ڊرامانگار وليم شيڪسپيئر جي مشهور ڊرامن جا مختصر ٻاراڻا ايڊيشن هجن يا اردوءَ جي شاعر علامہ اقبال بابت 'اسان جو اقبال' نالي سيريز جا ڪتاب، اهي ٻارن ۾ انهن شاعرن بابت وڏي ساڃاهہ پيدا ڪن ٿا.

سنڌي ٻوليءَ جو قومي شاعر شاهہ عبداللطيف ڀٽائي، نہ صرف سنڌ، پاڪستان بلڪ سموري دنيا جي وڏن شاعرن ۾ اعليٰ مقام رکي ٿو. **'شاهہ جو رسالو'** هر سنڌيءَ جي گهر ۾ لازمي طور هوندو آهي ۽ وڏي عمر جا مرد ۽ عورتون ان مان ڪيترائي بيت پهاڪن ۽ چوڻين طور پيا ورجائيندا آهن، پر ڪجهہ وقت کان نوجوان نسل ۾ اهو تاثر اُڀريو آهي تہ شاهہ لطيف جي ٻولي ڏکي آهي ۽ کين اها گهٽ سمجهہ ۾ ٿي اچي. منهنجي خيال ۾ ان جو سبب اهو آهي، جو اسان ٻارن کي ننڍي هوندي کان شاهہ لطيف ۽ سندس ڪلام جي باري ۾ مناسب ساڃاهہ ڏيڻ ۾ ڪوتاهي ڪئي آهي. جيڪڏهن اسين ڪچيءَ کان کين شاهہ جا بيت ٻُڌايون ۽ ٻار جي عمر کي ڏيان ۾ رکي، درجيبندي ڪري پهرين سؤلا ۽ پوءِ آهستي آهستي ڳوڙهي معنيٰ رکندڙ بيت سندن ڪنن ۾ وجهون ۽ انهن جي معنيٰ کين سمجهايون تہ وڏو ٿي ڪوبہ نوجوان ائين ڪونہ چوندو تہ شاهہ جي ٻولي ڏکي آهي. ٻوليءَ کان اڳتي شاهہ لطيف جي ڪلام ۾ معنيٰ جا موتي وکريا پيا آهن. اعليٰ انساني اخلاقي قدرن، وطن دوستيءَ ۽ انسان دوستيءَ سان گڏ دنيا ۾ ڪامياب زندگي گذارڻ جا سبق پيريا پيا آهن. ضروري آهي تہ پنهنجن ٻارن جي ذهني ۽ اخلاقي تربيت لاءِ اهي کين پڙهايا وڃن.

ڪجهہ ڏينهن اڳ محترم ڊاڪٽر سليمان شيخ صاحب ٻڌايو تہ سنڌ گريجوئيٽس

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

ائسوسيئيشن جي نگرانيءَ ۾ سنڌ جي مختلف شهرن ۾ هلندڙ 25 ’روشن تارا‘ اسڪولن ۾ چوٿين ڪان ائين ڪلاس تائين **’شاهه لطيف‘** پڙهايو ويندو آهي، ان لاءِ پاڻ ڪجهه ڪتاب به تيار ڪرايا هئائون، جيڪي انهن اسڪولن ۾ نصابي ڪتابن طور پڙهايا ويندا آهن. وري هاڻي تازو پاڻ اها خوشخبري به ٻڌاياائين ته سنڌ حڪومت به اصولي طور اها ڳالهه قبول ڪئي آهي ۽ جلد ئي ان ڏس ۾ ڪو فيصلو ٿيڻ وارو آهي، جنهن موجب اسڪولن ۾ **”درسِ لطيف“** جو آغاز ڪيو ويندو.

انهيءَ حوالي سان اسان بهتر سمجهيو ته سنڌي لئنگئيج اٿارٽي به سنڌي ٻوليءَ جي معمار ۽ محسن شاهه لطيف جي ساڃاهه پيدا ڪرڻ جي مقصد سان **”درسِ لطيف“** ڏيڻ لاءِ ننڍڙا ڪتابڙا ڇپرائي، پنهنجو ڪردار ادا ڪري. ان ڏس ۾ پنج ڪتابڙا تيار ڪيا ويا آهن، جن ۾ ٻارن جي عمرين کي ذهن ۾ رکي تمام سؤلا ۽ سبق آموز بيت درجيوار ڏنا ويا آهن. هر هڪ بيت ۾ موجود ڏکين لفظن جون معنائون ۽ بيت جي سمجهاڻي ڏئي، ٻارن ۾ ڪنهن نه ڪنهن اخلاقي گڻ پيدا ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي وئي آهي. ان ڏس ۾ آءٌ محترم پروفيسر سيد شيرشاهه ۽ محترم پروفيسر تاج جويي جي ٿورائتي آهيان، جن هنن ڪتابن کي نظر مان ڪڍيو ۽ تمام سهڻيون صلاحون ڏنيون.

مون کي اميد آهي ته هنن ڪتابڙن ذريعي سنڌ جي ٻارن ۾ اسان جي پياري ٻوليءَ جي عظيم شاعر شاهه لطيف جي ساڃاهه پيدا ٿيڻ سان گڏ ساڻس اُنسيت پڻ پيدا ٿيندي.

ـ ڊاڪٽر فهميده حسين

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

شاهہ عبداللطيف ڀٽائيءَ جو ڪلام

شاهہ عبداللطيف ڀٽائي سونهاريءَ سنڌ جو سدا حيات شاعر آهي، جنهن جي ڪلام وارو ڪتاب " شاهہ جو رسالو" هر سنڌيءَ جي گهر ۾ لازمي طور هوندو آهي. هن رسالي ۾ ڪيترائي اهم عنوان موجود آهن، جن ۾ دين، دنيا، اَمن، محبت، ڀائپي، انسان دوستي ۽ وطن دوستي اهم آهن. هو نہ رڳو هڪ وڏو شاعر آهي، پر ڏاهو ۽ عالم بہ آهي، جنهن جو ڪلام ٻوليءَ، ادب ۽ فن سان گڏ اعليٰ خيال جي خوبين سان مالا مال آهي. شاهہ سائينءَ جي ڪلام کي غور سان پڙهبو تہ اُن ۾ توحيد، رسالت، عبادت، تصوف، انسانيت جهڙا تمام اهم موضوع بيان ٿيل آهن. جيئن تہ الله تعاليٰ جي مخلوق ۾ انسان سڀني کان مٿانهون درجو رکي ٿو ۽ کيس "اشرف المخلوقات" سڏيو ويو آهي، ان ڪري سندس تعليم ۽ تربيت لاءِ پيغمبر، ولي، بزرگ صوفي ۽ ڏاها عالم ايندا رهيا آهن، جن پنهنجي پيغام سان انسانن کي اعليٰ زندگي گذارڻ جو ڏس ڏنو.

شاهہ عبداللطيف ڀٽائي هڪ ڏاهو عالم ۽ صوفي شاعر آهي، جنهن پنهنجي رسالي ۾ بيتن ۽ واين جي ذريعي پهرين الله تعاليٰ جي وحدانيت ۽ اُن جي عبادت ۽ رسول پاڪ صلي الله عليه وآله وسلم جي رسالت ۽ سندن اطاعت بابت درس ڏنو آهي. ان کان پوءِ انسانن جي اخلاق ۽ ڪردار کي بلند ڪرڻ ۽ سندن شخصيتن کي سنوارڻ لاءِ ڪيترائي اعليٰ مثال ڏنا آهن. اهڙيءَ ريت شاهہ صاحب هڪ استاد ۽ رهبر بنجي رهنمائي ڪئي آهي. هو اسان کي حق ۽ سچ جي راهہ تي هلڻ جي صلاح ڏي ٿو ۽ ڪوڙ ۽ ڪپٽ کان بچڻ جي تلقين ڪري ٿو تہ جيئن هن زندگيءَ ۾ بہ ڪامياب ٿيون تہ آخرت ۾ بہ سُرخرو رهون.

هونئن تہ دنيا جي ٻين ملڪن ۾ بہ ڪيترائي ناليوارا شاعر، ڏاها، عالم ۽ مفڪر پيدا ٿيا آهن، جن پنهنجي پنهنجي قوم لاءِ بيمثال پيغام ڏنا آهن، پر شاهہ سائينءَ پنهنجي ڪلام ذريعي انسانذات سان محبت، امن ۽ ڀائيچاري جو پيغام ڏيڻ سان گڏ ڏاڍ، ڌڪاءَ، ظلم يا انصافيءَ سان مهاڏو اٽڪائڻ جو بہ درس ڏنو آهي ۽ پنهنجي زندگيءَ جي اعليٰ مقصد ۽ منزل

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

ڪي حاصل ڪرڻ لاءِ پاڻ پتوڙڻ جي راهه ڏَسي آهي.

شاهه عبداللطيف ڀٽائي جيئن تہ سنڌ سان بيحد محبت ڪندو هو، ان ڪري هن سنڌي ماڻهن جي رهڻي ڪهڻي، سنڌي سماج جي اندر رسمن رواجن ۽ سنڌ جي تاريخ جي اهم واقعن ۽ ڪردارن جي ڳالهه ڪئي آهي. نہ صرف ايترو پر سنڌ جي جاگرافيائي حدن اندر موجود وڻ ٽڻ، ٻُوٽا، جانور، پکي پکڻ، جبل، ٽڪر، نَئيون، نديون ۽ سمنڊ وغيره ڪلام ۾ آڻي، انهن جي باري ۾ تمام گهڻي ڄاڻ مهيا ڪئي آهي، جنهن جي ڪري سندس رسالو سنڌ بابت هڪ اهم دستاويز بنجي ويو آهي. شاهه سائينءَ جو ڪلام جيئن تہ موسيقيءَ جي سرن تي ٻڌل آهي، ان ڪري اهو جهر جهنگ، جهوپڙين، ماڙين، اڪيلائي توڙي مجلسن ۽ محفلن ۾ ڳايو ۽ ٻڌو ويندو آهي ۽ سنڌ جا سمورا ماڻهو ننڍا وڏا، پوڙها پڪا، زالين مڙسين کيس ’شاعرن جو سرتاج‘ مڃيندي، سندس مهانتا کي مڃين ٿا.

شاهه لطيف کي مڃڻ وارا رڳو سنڌ جا عالم اديب نہ، پر ڪيترا سنڌ کان ٻاهر پاڪستان جا ۽ پاڪستان کان ٻاهر يورپ جي ملڪن جا عالم بہ آهن، جن ۾ جرمنيءَ جا ڊاڪٽر ٽرمپ، ڊاڪٽر اينميري شمل ۽ جرمن لُڀڪي، انگلينڊ جو ڊاڪٽر ايچ. ٽي سورلي بہ شامل آهن، جن کيس دنيا جي تمام وڏن شاعرن ۾ شمار ڪيو آهي.

اسان کي گهرجي تہ اسين شاهه عبداللطيف ڀٽائيءَ جي ڪلام کي پڙهون، سمجهون ۽ پوءِ اُن تي عمل بہ ڪريون تہ جيئن اسين زندگيءَ ۾ ڪاميابي حاصل ڪريون.

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

نوري ڄام تماچيءَ جو قصو

سنڌ ۾ سمن جي حڪومت واري دور ۾ ڄام تماچيءَ نالي هڪ اصول پرست ۽ عوام دوست بادشاهه ٿي گذريو آهي. هيءَ ڪهاڻي ڄام تماچيءَ جي نوري مهاڻيءَ سان محبت جو هڪ اڻ وسرندڙ داستان آهي.

ڪينجهر ڍنڍ جي ڪناري غريبي ۽ مسڪيني حال ۾ ڪکن جي جهوپڙين، منَهن ۽ ٻيڙين تي ٺهيل مختصر گهرن ۾، سنڌ جي هڪ اهم قبيلي جا ماڻهو رهندا هئا، جيڪي ويچارا غريب ۽ مسڪين، مڇي ماري پيٽ گذر ڪندا هئا. سندن عورتون ڪِکيون ڪاريون ڪٽي مڇي وڪڻنديون هيون. اهڙي گدلي ۽ بدبودار ۽ هيٺي ماحول ۾ ”نوري“ نالي مهاڻي پلجي جوان ٿي، جيڪا شڪل شبيهه ۽ هلت چلت ۾ سيني کان سرس هئي.

هڪ ڀيري سنڌ جو سلطان ڄام تماچي شڪار ڪندي اچي ڪينجهر ڪنڌيءَ تي نڪتو ته سندس نظر نوريءَ تي پئي ۽ ڪيس نوريءَ جي سادگيءَ ۽ سونهن وٺي وئي. ذات پات جا وهم وساري، ننڍ وڏائيءَ جا سنڌا ميٽي، حاڪم ۽ محڪوم جا ويڇا ختم ڪري، نوريءَ جو سڱ سندس مائٽن کان گهريائين. مهاڻن به نوريءَ ۽ ڄام تماچيءَ جي شاديءَ جو رشتو خوشيءَ سان قبول ڪيو.

شاديءَ کان پوءِ به نوريءَ، پنهنجي بي پناهه حُسن جي باوجود ۽ راڻيءَ ٿيڻ کان پوءِ به نهنائيءَ ۽ عاجزيءَ کي ڪو نه وساريو. نوريءَ جي هن گڻ ڄام کي اڃا وڌيڪ موهي وڌو. ڄام تماچي، نوريءَ جو ايترو خيال ڪرڻ لڳو جو ڄام جون ٻيون راڻيون نوريءَ سان ريس ڪرڻ لڳيون. ٻين راڻين ۾ ناز ۽ وڏائي هئي ته نوريءَ ۾ وري عاجزي ۽ نهنائي هئي.

محلات جي سيني راڻين وڏا هار سينگار ڪيا ۽ حيلا وسيلا هلايا، پر ڄام جي دل ڪٺي نه سگهيون، پر نوريءَ جي سچائي، قدرتي سونهن ۽ سادگيءَ ڄام جي دل ۽ دماغ تي اهڙو

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

تہ اٿر چڙيو جو ڪيس پَٽَ راڻي ڪيائين. هڪ طرف وڏ گهراڻين سَمين راڻين جا سينڊ سرما ۽ هار سينگار هئا تہ ٻئي طرف نوريءَ جي سادگي، نماڻائي، نياز ۽ نهٺائي، مطلب تہ نوري پنهنجي گڻن سبب مَها راڻيءَ جو درجو حاصل ڪيو ۽ ڄام جي پوري زندگيءَ ۾ ٻي ڪا بہ راڻي نوريءَ جي جاءِ ماڻي نہ سگهي.

شاهہ عبداللطيف ڀٽائيءَ ڪي هن قصي تمام گهڻو متاثر ڪيو ۽ پنهنجي شاعريءَ جي "سرڪاموڏ" ۾ هن قصي ذريعي ڄام تماچيءَ جي مهاڻن سان سٺي هلت، غريبن سان همدردي ۽ ذات پات جا ويڇا ختم ڪرڻ ڪي پڌرو ڪيو آهي ۽ نوري مهاڻيءَ جي ڪردار جي سُونهن ۽ نياز نوڙت جي ساراهہ ڪئي آهي. هن قصي ۾ انساني برابريءَ جو بي مثال درس آهي.

●●●

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

بيت:1

تون سَمُو، آئون گندري، مُون ۾ عَيبن لکَ،

هِنَ منهنجي حال جي، توکي سَڀُ پَرکَ،

ڪارڻ رَب اَلکَ، مَتان ماڳُر مَٽيين.

سَمو:	ذات، ڄام تماچي، بادشاهه	ڪارڻ:	سبب، خاطر
گندري:	مُهاڻي	رَبَ:	الله تعاليٰ، پالڻهار
عيب:	نقص، گهٽتائي، کوٽ	الک:	الله تعاليٰ
لَک:	لکين، گهڻا	ماڳُر:	مهاڻن جي ذات جي
پَرک:	سڃاڻ، خبر، ڄاڻ	مَٽيين:	تبديل ڪرين، مُنهن ڦيرين، مٽائين

بيت جي سمجهاڻي

هيءُ بيت شاهه عبداللطيف ڀٽائيءَ جي رسالي جي ”سُرڪاموڏ“ مان چونڊيو ويو آهي.
هن بيت ۾ شاهه سائينءَ نوريءَ جي عاجزيءَ ۽ نهٺائيءَ جو بيان ڪيو آهي. نوري سنڌ جي حاڪم ڄام تماچيءَ کي عرض ڪري ٿي ته تون بادشاهه ۽ راڄ جو مالڪ آهين، پر آءٌ غريب مُهاڻي آهيان، مُون ۾ لکين عيب آهن، توکي منهنجي هن حال جي خبر آهي، تنهنڪري سچي ڏٽيءَ جي واسطي مون غريب کان منهن نه موڙجانءِ. مطلب ته نوري مُهاڻي، عجز ۽ نياز سان ڄام تماچيءَ کي منٿ ڪري رشتن جي پارت ڪري ٿي.

●●●

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

بيت: 2

هيٺ جَرُ، مَٿي مَجرُ، ڪَنڌيءَ ڪَونر ترن،
وَرئي واهوُندنِ، ڪينجَهر ڪَٿُوري ٿِئي.

جَر:	زمين اندر پاڻي	واهوندا:	هوا، واءَ جو قسم، اولهہ ڏڪڻ جي ڪُنڊ جو واءُ
مَجرُ:	ڪنڌيءَ جو ٻُور		
ڪنڌي:	ڪنارو، ڪپر	ڪينجهر:	ڍنڍ جو نالو
ڳونر:	ڪنول جا گل	ڪٿوري:	مُشڪ، خوشبوءِ
ورئي:	موٽندي، ايندي		

بيت جي سمجهاڻي

هيءُ بيت شاهہ عبداللطيف ڀٽائي جي رسالي جي ”سر ڪاموڏ“ مان چونڊيو ويو آهي. هن بيت ۾ شاهہ سائينءَ سنڌ جي مشهور ڪينجهر ڍنڍ جي فطري خوبصورتي ۽ بي مثال حُسن جو نقش چٽيو آهي تہ ڪينجهر ۾ هيٺ صاف شفاف پاڻي آهي، مٿان ڪنڌيءَ جي وڻن ۾ ٻور آهي، ڪينجهر جي ڪنڌيءَ تي ڪنول جا گل ترندا ڏسڻ ۾ ٿا اچن، جيڪي نهايت دلڪش ۽ وڻندڙ منظر پيش ڪن ٿا. وري جڏهن واهوندي جون وڻندڙ هوائون لڳن ٿيون تہ ڪينجهر جي چوڌاري گلن جي واس ڪري خوشبوءِ پکڙجي وڃي ٿي. هن بيت ۾ مجموعي طور ڪينجهر ڍنڍ ۽ اُن جي خوبصورتي بيان ڪيل آهي.

•••

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

مشق

هنن بيتن ۾ شاهه عبداللطيف ڀٽائي نوريءَ جي روپ ۾ سچائي، سادگي، نهٺائي ۽ عاجزيءَ کي انسان جو بنيادي گڻ ڪري پيش ڪيو آهي ۽ ان سان گڏ ڪينجهر ڍنڍ جي فطري سونهن جو عڪس به چٽيو آهي.

1۔ سوال:

1. مٿين بيتن جي روشنيءَ ۾ ٻڌايو ته نوري ذات جي ڪير هئي؟
2. بيتن ۾ شاهه عبداللطيف ڀٽائيءَ ڪهڙو پيغام ڏنو آهي؟
3. ڄام تماچيءَ کي نوريءَ جي ڪهڙي خوبي پسند آئي؟

2۔ هيٺ بيتن مان ساڳين اکرن ۽ آوازن سان ختم ٿيندڙ لفظ ڏجن ٿا. اوهان ڪجهه ٻيا اهڙا لفظ ڳولي خال پُر ڪريو؟

(1) **آلڪ** (2) .... (3) ....

(4) **جر** (5) ....

(6) **ترن** (7) ....

●●●

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

ليلان چنيسر جي ڪهاڻي

سومرا گهراڻي جو هڪ ناليوارو بادشاهہ چنيسر، ديول ڪوٽ تي حڪومت ڪندو هو. چنيسر حُسن، شان شوڪت ۽ دولت وارو بادشاهہ هو. چنيسر جي پٽَ راڻي ليلان سندس لاڏلي راڻي هئي. ڪونئروۓ نالي هڪ شاهوڪار عورت چنيسر جي چاهت حاصل ڪرڻ خاطر سندس محلات ۾ ٻانهي ٿي آئي ۽ هميشہ وجهہ ڳوليندي رهندي هئي تہ ڪنهن بہ طرح ليلان کي هِرڪائي ۽ لالچ ۾ آڻي، چنيسر سان ملڻ جو موقعو حاصل ڪري سگهي.

هڪ ڏينهن ليلان کي، ڪونئروۓ نوَ لکي قيمتي هار جي لالچ ڏيئي سندس مڙس چنيسر بادشاهہ سان رهاڻ جي موڪل ورتي. انهيۓ رات چنيسر بادشاهہ ملڪي معاملا نپائيندي رات جو دير سان محلات ۾ موٽيو تہ ليلان هن کي ننڊاکڙيۓ ڪيفيت ۾ وٺي وڃي ڪونئروۓ جي حوالي ڪيو. صبح جو جڏهن چنيسر بادشاهہ ننڊ مان جاڳيو تہ ڪونروۓ کي ڏسي پريشان ٿي ويو. ڪونروۓ بادشاهہ کي ٻڌايو تہ ليلان لالچ ۾ اچي نوَ لکي قيمتي هار عيوض ڪيس چنيسر سان رهاڻ جو موقعو ڏنو هو. اها ڳالهہ ٻڌي چنيسر بادشاهہ ليلان تي چڙي پيو ۽ کيس پنهنجي دل تان لاهي ڇڏيائين ۽ هن کي پنهنجي مائٽن ڏانهن موٽائي موڪليائين.

هن واقعي کان پوءِ ليلان جيڪا چنيسر جي پٽ راڻي هئي ۽ راڄ ۾ وڏي مان مرتبي واري هُئي، لالچ جي ڪري مڙس جي نظرن مان ڪري پئي. پوءِ تہ هن گهڻا حيلا وسيلا ڪيا ۽ چنيسر کي منٿ ميڙ ڪئي، پر چنيسر بادشاهہ ليلان جي هڪ بہ نہ ٻڌي. آخر آسرو پَلي ڏهاڳ جو داغ ڪٽي، پنهنجي پيڪن رواني ٿي. ليلان جي اندر ۾ پوءِ بہ اها آس رهي تہ هڪ نہ هڪ ڏينهن چنيسر هن جي غلطي معاف ڪري هن کي واپس ساڳيو مرتبو ڏيندو. پر سالن جا

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

سال گذري ويا، چنيسر جي ڪاوڙ ٺنڍي ڪا نہ ٿي.

گهڻن سالن کان پوءِ چنيسر بادشاھہ پنهنجي وزير جَکري جي شاديءَ ۾ شريڪ ٿيڻ لاءِ ليلان جي اباڻي ملڪ پهتو. اتي شاديءَ جي ڪاڄ ۾ جڏهن اوچتو ٻئي آمهون سامهون ٿيا تہ پراڻي محبت کي ياد ڪري صدمي ۾ سندن ساھہ جو پکيئڙو اڏامي ويو ۽ هو هن جهان مان موڪلائي ويا.

●●●

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

بيت:1

اللهؒ! ڏاهِي مَ ٿِيان، ڏاهيون ڏُکَ ڏسن،
مُون سين مون پِرينِ، ٻورائيءَ ۾ ڀالَ ڪَيا.

ڏاهي: سياڻي، عقلمند
ٻورائي: ڪم عقلي، اَڻ ڄاڻائي
مَ: نہ
ڀال: چڱائي، سنائي، ڀلائي
پرين: محبوب، دوست

بيت جي سمجهاڻي

هيءُ بيت شاهہ عبداللطيف ڀٽائي جي رسالي جي ”سُر ليلان چنيسر“ مان چونڊيو ويو آهي.هن بيت ۾ شاهہ سائين ٻُڌائي ٿو تہ ليلان جنهن سياڻپ سمجهي نَوَ لکي هار عيوض پنهنجي مُڙس جو ڪونئروءَ نالي عورت سان سودو ڪيو هو. اُن ڪي، اها سياڻپ مهانگي پئجي وئي ۽ مڙس من تان لاهي ڇڏيس.

ليلان پڇتائيندي الله تعالىٰ کان دعا گهري ٿي تہ اي منهنجا مالڪ! مون کي اهڙو عقل نہ ڏي، جنهن ۾ لالچ شامل هجي. اهڙي عقل واريون سياڻيون مون وانگر ڏک ڏسنديون آهن. پر جڏهن مون کي اهو لالچ وارو عقل نہ هو ۽ جڏهن آءٌ سادي ۽ سچي هيس تہ مون سان منهنجي محبوب مڙس تمام گهڻيون ڀلايون ۽ چڱايون ڪيون.

●●●

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

بيت: 2

جي ليلائي مَ لَهين، تَہ پُڻ ليلائيج،
آسر مَ لاهيج، سجڻ ٻاجهيندڙ گهڻو.

ليلائي:	منٿ ڪري	آسَر:	آسرو، اُميد
لهين:	حاصل ڪرين، پائين	سَجَڻ:	دوست، خيرخواهہ
ليلائيج:	منٿ ڪج	ٻاجهيندڙ:	ٻاجهہ ڪندڙ، ٻاجهارو، رحم وارو

بيت جي سمجهاڻي

هيءُ بيت شاهہ عبداللطيف ڀٽائي جي رسالي جي ”سُر ليلان چنيسر“ مان چونڊيو ويو آهي. هن بيت ۾ شاهہ سائين فرمائي ٿو تہ: اي ليلان توکي پنهنجي مڙس جي رضامنديءَ لاءِ عاجزيءَ سان هيٺانئين ونئي ٻاڏائڻ ۽ منٿ ڪرڻ گهرجي ۽ الله مان آسرو نہ لاهڻ گهرجي، ڇو تہ اهو رحم ڪرڻ وارو آهي. هن ڳالهہ مان اسان کي اهو سبق ٿو ملي تہ انسان کي پنهنجي رب آڏو هميشہ ۽ هر هر ٻاڏائڻ ۽ منٿ ڪرڻ گهرجي. الله تعاليٰ مان ڪڏهن بہ آسرو لاهڻ نہ گهرجي، ڇاڪاڻ تہ الله تعاليٰ ڏاڍو ٻاجهہ ڪندڙ ۽ رحم وارو آهي. نيٺ تہ بندي جو عرض اگهائيندو.

●●●

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

مشق

لوڀ ۽ لالچ واري سوچ انسان لاءِ ڏکن ۽ خساري جو سبب بڻجي ٿي، پر سچائيءَ ۽ سادگيءَ سان خوشيون نصيب ٿين ٿيون. تنهن ڪري سچائيءَ سان ڏٽيءَ در ٻاڏائڻ گهرجي. ڇاڪاڻ ته الله سائين نهايت ٻاجهارو ۽ رحم وارو آهي.

1۔ سوال:

1. شاهه عبداللطيف ڀٽائي ليلان جي زباني ڏک ۽ سک جو ڪارڻ ڇاکي سڏي ٿو؟
2. شاهه صاحب ليلان کي ڪهڙي صلاح ٿو ڏئي؟
3. اُميد ۽ نا اُميديءَ بابت شاهه صاحب ڇا چيو آهي؟

2۔ هيٺين لفظن جي معنيٰ لکو؟

لفظ	معنيٰ	لفظ	معنيٰ
ڏاهي		ڀورائي	
سڄڻ		ٻاجهيندڙ	
آسرو			

1. شاهه عبداللطيف ڀٽائي جي سُر ليلان چنيسر تي مختصر نوٽ لکو!
2. سر ليلان چنيسر ۾ شاهه صاحب جي ڏسيل ڳالهه مان اوهان ڇا سکيو آهي؟

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

عمر مارئيءَ جو قصو

عمر مارئيءَ جو قصو سنڌ جي ڪنڊ ڪُڙڇ ۾ مشهور آهي. مارئيءَ جي پيءُ جو نالو پالڻو پنهوار ۽ سندس ماءُ جو نالو ماڏوئي هو. هي مسڪين مارو ٿر جي ملير واري علائقي جي ڀالوا ڳوٺ ۾ ٻني ٻاري ۽ مال تي گذر سفر ڪندا هئا. مارئيءَ جو مڱڻو ننڍپڻ ۾ ئي سندس مائٽ کيت سان ٿيل هو. ساڳئي وقت سندن هڪ نوڪر ڦوڳ ٻه مارئيءَ کي پسند ڪندو هو. مارئي سونهن ۾ سيني کان سرس ۽ لڇڻن ۾ لاجواب ڇوڪري هئي. جڏهن جوان ٿي ته ڦوڳ مارئيءَ جي پيءُ کان سندس سَڱ گهريو پر مارئيءَ جي پيءُ انڪار ڪيو. تنهن تي ڦوڳَ ڪاوڙ ۽ حسد سببان وچي وقت جي حاڪم عمر سومري کي هِرڪايو ته مارئي جهڙي سهڻي ۽ من موهيندڙ عورت شاهي محلات ۾ ئي سُونهين.

عمر بادشاهه ڦوڳَ کي ساڻ ڪري مارئيءَ جي ملڪ ملير اچي پهتو. صبح جو جڏهن مارئي پنهنجي سرتين سان کوهه تي پاڻي ڀرڻ آئي ته عمر ويسُ بدلائي پاڻي پيئڻ جي بهاني مارئيءَ جي پرسان اچي، کيس کنيي کڻي اُٺ تي ويهاريو ۽ اچي عمر ڪوٽ ۾ قيد ڪيو. عمرَ، مارئيءَ کي لالچ ڏيندي چيو ته تون منهنجي پَٽَ راڻي ٿي ويهه، پر مارئيءَ بنهه انڪار ڪيو. جڏهن عمر گهڻو ستايس ته هن کي چوڻ لڳي ته: کيت سان منهنجو سڱ ٿيل آهي، سو آءٌ ڪنهن ٻئي جي ٿي نه ٿي سگهان. مون کي موڪل ڏي ته موٽي ملير وڃان.

عمر جي قيد ۽ بند ۾ رهندي، مارئي رات ڏينهن پنهنجن اباڻن، جيڏين سرتين ۽ وطن کي ساري جُهرندي ۽ جِهڄندي رهي. عمر جي پٽ پٽيهرن، بخمل ۽ بافتن کي اباڻي لوئيءَ جي مَٽ نه ڪيائين. عمر جي سون ۽ چانديءَ جي ڳهن، عطر عنبيرن، شاهي طعامن ۽ ميون مٺاين کي پنهنجي اباڻن جي سادي رهڻي ڪهڻيءَ، ڏٿ ۽ ڏونئرن جي برابر نه سمجهيائين.

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

عمر وٽ قيد دوران مارئيءَ جو من محلن ۾ مُنجهندو رهيو. عمر کي عرض ڪيائين ته جيئري مارُن جو منهن ڪو نه ڏٺم. پر جي وطن لاءِ واجهائيندي مري وڃان ته مهرباني ڪري منهنجو مڙهه ملير موڪلجانءِ، ته جيئن ڏاڏاڻي ڏيهه جي ولڙين جو واس مون کي نصيب ٿئي.

مارئيءَ جي اها ڪيفيت ڏسي عمر بيوس ٿي پيو ۽ مارئيءَ کي پنهنجي ڀيڻ ڪري ملير پُهچائي آيو. مارئيءَ پنهنجي عزت آبرو سنڀالي رکي، هوءَ پنهنجي مائٽن ۽ محبوب وطن ۽ ماڳ سان سچي رهي. عمر سومري پنهنجي آڻ مڃي ۽ مارئيءَ کي سوڪڙيون پاڪڙيون ڏيئي پنهنجي ملڪ ملير روانو ڪيو.

مارئيءَ جي سچائي، همت، بي ڊپائي ۽ پاڪدامني توڙي ساٿيهه جي سڪ ۽ مارن جي محبت کي ڏسي شاهه صاحب تمام گهڻو متاثر ٿيو ۽ مارئيءَ جي ڪردار، ملير، ڏُٿ، چانگن ۽ ڇيلڙن، لوئيءَ ۽ لج کي هڪ ڏار سُر ۾ سمائي، هن کي هڪ اهڙو مثال ڪري پيش ڪيو آهي، جو هر انسان، عورت توڙي مرد سندس ڪردار جهڙو ٿيڻ ٿو چاهي. مارئيءَ طرفان. لالچ، قيد ۽ بند جون تڪليفون سهڻ ۽ وقت جي وڏيءَ طاقت سان مهاڏو اٽڪائڻ جو حوصلو اسان لاءِ سبق آهي.

●●●

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

بيت:1

جيها جي تيها، مون مارو مڃيا،
مون جيڏيون مليرَ ۾، چوندِين موڪَ ميها،
منهنجي آهہ اِها، ڪڏهن ڪيرائيندي ڪوٽ ڪي!

جيها:	جهڙا	ميها:	ٻاجهيءَ جو قسم
تيها:	تهڙا	آهہ:	رڙ صدا، دانهن
موڪَ:	گهٽا، جڳها	ڪوٽ:	محل، قلعو

بيت جي سمجهاڻي

هيءُ بيت شاهہ عبداللطيف ڀٽائيءَ جي رسالي جي ’سُر مارئيءَ‘ مان چونڊيو ويو آهي. هن بيت ۾ مارئي چوي ٿي تہ منهنجا مارو مائٽ جهڙا بہ آهن، غريب مسڪين، ميرا سيرا، تهڙا ئي مون کي قبول آهن، ڇو تہ اُهي منهنجا پنهنجا آهن. منهنجي ڳوٺ ملير ۾ منهنجيون سرتيون ۽ جيڏيون جڳها ميها ۽ ٻيون ٻاجهيون چونڊينديون هونديون، اُنهن سان ملڻ لاءِ منهنجي دل دانهون پيئي ڪري ۽ ڏکي دل جي دانهن ۽ آهہ هڪ ڏينهن ضرور عمر بادشاهہ جي ڪوٽ قلعن کي ڪيرائيندي ۽ آءٌ آزاد ٿي پنهنجي ملڪ ملير وينديس.

●●●

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

بيت: 2

اِيءَ نہ مارن ريت، جيئن سيڻ مَٽائن سونَ تي،
اَچي عُمرڪوٽ ۾، ڪَندِيَس ڪانہَ ڪُريت،
پَکنِ جي پريتِ، ماڙين سين نہ مٽيان.

اِيءَ:	اِها	ڪُريت:	خراب روش، ڪني ريت
ريت:	رسم، رواج	پريت:	محبت، سک، اُڪير
سيڻَ:	مٽ مائٽ، عزيز	ماڙي:	محلات
مٽائن:	بدلائن	مَٽيان:	بَدلايان

عمر ڪوٽ: علائقو شهر، جتي عمر بادشاهہ جو محل هو (هن وقت عمر ڪوٽ کي ضلعي جي حيثيت حاصل آهي)

بيت جي سمجهاڻي

هيءُ بيت شاهہ عبداللطيف ڀٽائيءَ جي رسالي جي ”سُر مارئيءَ“ مان چونڊيو ويو آهي. شاهہ سائين مارئيءَ جي زباني عمر سومري کي جواب ڏيندي چوي ٿو تہ: اي عمر سومرا! اهو اسان غريب مارو ڙن جو دستور ۽ رواج نہ آهي، جو سون ۽ دولت جي لالچ ۾ اچي. پنهنجيون مٽيون مائٽيون بدلايون ۽ پنهنجا ناتا ٽوڙيون. هتي عمرڪوٽ ۾ اچي آءٌ ڪا اهڙي ڪُڏي روش اختيار نہ ڪنديس ۽ ڪو بہ اهڙو ڪچو ڪم ڪانہ ڪنديس، جو منهنجي مٽن مائٽن ۽ مٽيءَ تي ڪو حرف اچي. مون کي پنهنجي اباڻن ککن ۽ مٽيءَ سان جيڪا محبت آهي، اُها تنهنجي ماڙين عيوض هرگز نہ مٽائينديس.

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

بيت: 3

اللهٰ! ائين مَ هوءِ، جيئن آءٌ مَران بندَ ۾،
جُسو زنجيرن ۾، راتو ڏينهان روءِ،
پَهرين وَجان لوءِ، پوءِ مَر پُڄنم ڏينهڙا.

الله ائين م هوءِ:	اي الله ائين نَہ ٿئي	روءِ:	روئي ٿو، رڙي ٿو
بند:	قيد	لوءِ:	وطن، ساٿيهہ
جُسو:	وُجود، جسم	مَر:	ڀَلُ
راتو ڏينهان:	ڏينهن رات	پُڄنم:	منهنجا پورا ٿين

بيت جي سمجهاڻي

هي ءُ بيت شاهہ عبداللطيف ڀٽائي جي رسالي جي ”سُرمارئيءَ“ مان چونڊيو ويو آهي، جنهن ۾ شاهہ سائين مارئيءَ جي زباني پنهنجي ڌرتيءَ سان محبت جو اظهار ڪيو آهي. مارئي چوي ٿئي تہ اي الله سائين! متان ائين نہ ٿئي، جو آءٌ هتي قيد ۾ ئي مَري وَڃان، منهنجو جسم زنجيرن ۾ قيد آهي، پر پوءِ بہ رات ڏينهن پنهنجي ماروئڙن لاءِ پڪاريندي رَهان ٿي. منهنجي هيءَ آس آهي تہ پهرين پنهنجي وطن وڃان، پوءِ ڀل منهنجي زندگيءَ جا ڏينهن پورا ٿين ۽ مري وڃان.

●●●

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944

مشق

هنن بيتن ۾ حب الوطني، پنهنجن هم وطنن سان وفاداري، قيد ۾ ڏاڍاين باوجود پنهنجي اصول تي قائم رهڻ ۽ انسان لاءِ پاڪيزگي قائم رکڻ جو پيغام ڏنو ويو آهي، ڇاڪاڻ تہ انسان جيستائين پنهنجي مٽيءَ ۽ پنهنجي مائٽن سان سچو نہ آهي، تيستائين هن جي شخصيت اڻپوري آهي.

سوال:

1. مارئيءَ کي عمر ڪهڙي سبب جي ڪري اغوا ڪيو؟
2. قيد ۾ مارئيءَ جي حالت ڪيئن هئي؟
3. قيد واري پوري عرصي ۾ مارئيءَ جو عمر سان سلوڪ ڪيئن رهيو؟
4. مارئيءَ سان قيد ۾ عمر سومري ڪهڙو ورتاءُ ڪيو؟

بيت جي سٽن جي آخر ۾ آيل هم آواز لفظن کي قافيو چئبو آهي. هيٺ ڪجھ اهڙا لفظ لکجن ٿا. اوهان ڪجھ وڌيڪ اهڙا لفظ ڳولي لکندا؟

(1) **ريت** .... (2) .... (3)

(4) **جيها** .... (5) .... (6)

نوٽ: مارئيءَ جي ڪردار تي تفصيلي نوٽ لکو.

Kutab Khano Whatsapp Library - Admin: Ameer Adnan 00923337516944